

gyöngye a hangom), hogy sokan érezték ezt, sokan gondolták ezt, de nem merték nyíltan kimondani. Nagy naivság kell — áltatták magukat — hogy mi,

öreg színházi rókák ilyen trükköknek felüljünk. Én ezért ez este mégis boldog voltam, mert sivár életembe egy darab tiszta, meleg mult lopódzott . . .

PAIZS ÖDÖN.

HIT ÉS HAZA.

□ Németországban, ahol a protestantizmus ujjongva tudott győzedelmeskedni a pápista egyházon, Schönherr darabja, a Hit és haza, diadalmos mámorba ringatja a kedélyeket, mikor a színpadon ennek a győzelemnek kinos megpróbáltatásait játszik végig. Lokális érzésekben hatalmasakat fakaszthat ez a darab, de a mi szemünkben épp gyengéje az, ami hazájában, azaz Németországban sikert biztosító erőssége volt. Az anyaga, a sujet valóban alkalmas lett volna mélyen emberi sorsok és összeütközések rajzára, de a felszínes színpadi siker érdekében Schönherrnek gazdaságosabb volt nem itt és így megragadni a témát egy nép tragédiája helyett egy nép történetének nagyon is kisperspektívájú epizódját kaptuk. Finom és csak az írói műhely titkaiban járatos embereknek szembeszökő különbségek ezek, de a közönség öntudatlan érzése, hűvös lelkesültsége is e megállapítások mellett bizonyított. Három motívum: a megtérő protestánsok küzdelme a hatalom ellen, a hitükért és a földjükért, ez az architektúrája a Hit és hazának, de benne csak egy kvalitásos író technikai készsége nyilvánul, az igaz poézis csak neo-bataillei vagy bernsteini értelemben szól mellék-motívumként szerényen, míg az emberi cselekedetek és történések mélyére való látás majdnem teljesen hiányzik.

□ A Hit és haza nem tragédia, bár szerzője annak címezi mert a sors kezének sujtó legyintése, az események kérlelhetetlen szükségszerűsége, az emberi küzdelmek hiábavalósága egy pillanatra sem érezhető. A tragédia az, ahol az ember a sorssal, a maga sorsával kerül összeütközésbe és a vég itt nyilván csak az ember bukása lehet. Ez a darab azonban történeti korkép csupán, a történelmi éleslátás minden észrevehető jele nélkül, holott ezt talán megkövetelhetnők! A drámaíró jeles technikája csődöt mondott, a lelkiismeret szabadságának szóló únott dikciók élmélyítőkké váltak, mert épp ez a műfaj sokkal nagyobb elmélyülést kíván az események lelki komponenseibe, azok titkos és bonyodalmas szövetébe, a körülmények okozta szükségszerűségébe. Mert ebben a darabban a földéhes, földjéhez vérével ragaszkodó paraszt, az egyszerű, faragatlan, naiv

parasztember a „lelkiismerete parancsszavára“ mindent elhagy, házat, földet, családot, hontalan bolyongásnak indul csupán azért, hogy „mindenki a maga hite szerint“ imádhassa az istenét. Valójában azonban kétségtelen, hogy az istenimádat és meggyőződés-változás ilyen nagymérvű színjátékát künn az életben és a múltak homályában nem egyszerű ideológia változás szülte. Nyomasztó és súlyos szociális állapotok, a hatalom túltengő omnipotenciája és az egyház lélek- és más minden uzorája indította meg tulajdonképpen a reformáció lavinaárját. Nem Luther és néhány lelkes mártír csinálta a reformációt, hanem a körülmények és események fakasztották fel azt. Ez, ha ez lett volna a Hit és haza mélyén, akkor a nép, a népek tragédiáját kaphattuk volna, hanem így csupán csak fényes, de sivár színpadi munka az amivel Schönherr megfogni igyekezett bennünket. A Rott Kristóf története, amint házat, földjét, gyermekét, bizodalmit elveszti, nagyszerű drámává nőhetett volna, sőt tragédiává is magasúlhatott vón, ha a sors sodró forgatán és nem a drámaíró mesterember pepecsélésének izzadtságcsöppjein keresztül jutott volna el hozzánk!

□ Azt az érdeklődést és azt az előleges bizalmat, melyet sikerült a darabnak előre kelteni, nem érdemelte meg és a kritikus a már vázolt „allgemeine Körperschwäche“ konstatálásával kimondván a „gänzlich untauglich“ igéjét, felmentve érzi magát tovább részletezni. Csak még az előadás érdemli meg, hogy megemlíttessék és az áldozatkészség mellyel a Vigszínház a darabot kihozta, méltón-e vagy sem, arról ne essék szó. Fenyvesy, ez a még mindég kevésbé méltányolt nagy művésznők utólréhetetlen művészetével játszotta a halódó Rottot és Szerémi ismét tanúságot tett róla, hogy kevés oly sokoldalú művésznők van, mint ő. Hegedüs (egy felvidéki tót masztkjában) az utolsó felvonás egy jelenetében megragadó volt és Góthné zseniálisan, izlésesen produkált egy megragadó haldoklást. Varsányi Irénnek, a színésznők színésznőjének jelentéktelen szerep jutott és ha megemlíjtük a kis Deák Antal nagyszerű szereplését, fájdalommal zárjuk e sorokat, mert jobb ügylőz méltó munkát végeztek színészeink.

GYULAI ISTVÁN.

